

Toiminta-alueittain järjestettävän opetuksen normipohja

Hallinnolliset päätökset ja pedagogiset asiakirjat kulkevat käsi kädessä. Tässä artikkelissa kerrotaan normeista, joita noudatetaan tehtäessä pedagogista selvitystä, ja erityisen tuen päätöksestä, jonka yhteydessä päätetään toiminta-alueittain järjestettävästä opetuksesta. Normeilla tarkoitetaan lainsäädäntöä ja opetussuunnitelman perusteita. Opetushallitus on antanut uusia ohjeita toiminta-alueittain järjestettävästä opetuksesta.

Teksti Päivi Lång, Pirjo Koivula, Merja Mannerkoski

Perusopetuksessa oppilaan opinnot järjestetään joko oppiaineittain tai toiminta-alueittain. Oppiainejakoinen opiskelu on ensisijainen vaihtoehto, mikäli se on oppilaan edun mukaista. Oppilaalla on oikeus oppimisen ja koulunkäynnin tukeen, jonka avulla oppiainejakoinen opetus on mahdollista tuen eri tasoilla (yleinen, tehostettu tai erityinen tuki). Tukea ovat esimerkiksi erilaiset pedagogiset ratkaisut ja laissa säädetyt tukimuodot, kuten tukiopeus ja osa-aikainen erityisopetus, tulkitsemis- ja avustajapalvelut sekä apuvälineet.

Toiminta-alueittain järjestettävässä opetuksessa opetus tapahtuu viiden toiminta-alueen mukaisesti: motoriset taidot, kieli ja kommunikaatio, sosiaaliset taidot, päivittäisten toimintojen taidot ja kognitiiviset taidot. Oppilaalla ei voi olla henkilökohtaisessa opetuksen järjestämistä koskevassa suunnit-

telmassa (HOJKS) toiminta-alueittain järjestettävän opetuksen lisäksi oppiaineiden oppimääriä. Toiminta-alueet voivat kuitenkin sisältää yksittäisen oppiaineen tavoitteita ja sisältöjä, jos oppilaalla on vahvuuksia kyseisessä oppiaineessa. Tällöin oppiaineen opetus ei sisällä oppiaineen minkään vuosiluokan oppimääriä. Toiminta-alueittain järjestettävää opetusta annetaan vain perusopetuksessa. Esiopetuksen opetussuunnitelma ei sisällä toiminta-alueittaista opetusta.

Kehitysvammadiagnoosi ei automaattisesti johda toiminta-alueittaiseen opiskeluun. On myös huomioitava, ettei opiskelu tietyssä koulussa tai luokassa suoraan tarkoita sitä, että oppilas opiskelee toiminta-alueittain. Päätös toiminta-alueittain järjestettävästä opetuksesta tehdään vain, kun se on oppilaan edun mukaista, ja päätös

Kuvituskuva: Mostphotos.

perustellaan oppilaan oppimisen tuen tarpeilla erityisen tuen päätöksessä.

Toiminta-alueittain järjestettävä opetus tulee perustella

Oppilaalle annettavasta erityisestä tuesta tehdään hallintopäätös. Toiminta-alueittain järjestettävä opetus päätetään erityisen tuen päätöksen yhteydessä. Hallintolain (434/2003) mukaan hallintopäätös on annettava kirjallisesti ja se on aina perusteltava. Perusteluissa on ilmoitettava, mitkä seikat ja selvitykset ovat vaikuttaneet ratkaisuun sekä mainittava sovelletut säännökset (Hallintolaki 43 § 1 mom. ja 45 § 1 mom.). Pedagogisesta selvityksestä on käytävä ilmi perustelut niihin asioihin, joista erityisen tuen päätöksessä päätetään. Perusopetuslain (17 § 3 mom.) mukaan pedagogista selvitystä on tarvittaessa täydennettävä psykologisella tai lääketieteellisellä asiantuntijalausunnolla tai vastaavalla sosiaalisella selvityksellä. Opetuksen järjestäjän

tulee myös perustella erityisen tuen päätöksessä, mihin säädökseen toiminta-alueittain järjestettävä opetus perustuu. Perusteluna käytetään joko perusopetuslain erityisiä opetusjärjestelyjä (628/1998, 18 § 1 mom. 3. kohta) tai valtioneuvoston tuntijakoasetusta (422/2012, 9 § 3 mom.) riippuen oppilaan yksilöllisestä tilanteesta.

Mikäli oppilaalla on lääketieteellinen asiantuntijalausunto vaikeasta kehitysvammasta, voidaan erityisen tuen päätöksessä perustella toiminta-alueittain järjestettävä opetus valtioneuvoston tuntijakoasetuksen (422/2012) 9 § 3 momentin mukaisesti. Tässä momentissa todetaan, että vaikeimmin kehitysvammaisten oppilaiden opetus voidaan järjestää oppiainejaon sijasta toiminta-alueittain siten kuin opetussuunnitelmassa määrätään. Päätös toiminta-alueittaisesta opetuksesta on ymmärrettävä sekä pedagogisesti järkevä ratkaisu, kun oppilaalla on vaikea tai syvä kehitysvamma.

Myös muulla tavoin vammaisen tai vakavasti sairaan oppilaan opetus voi olla oppilaan terveydentilaan liittyvistä syistä perusteltua järjestää toiminta-alueittain. Tällöin erityisen tuen päätös asiasta perustuu perusopetuslain 18 § 1 momentin 3. kohdan mukaisesti erityisiin opetusjärjestelyihin terveydellisesti syistä. Terveydellisiin syihin perustuviin hallinnollisiin päätöksiin on suositeltavaa hankkia terveydenhuollon asiantuntijan lausunto. Paikallisesti on tärkeää keskustella ja sopia, millaisia nämä terveydelliset syyt voivat olla. Alueellisesti on myös hyvä pohtia, milloin oppilas siirtyy oppiainejakoisesta opetuksesta toiminta-alueittain järjestettävään opetukseen.

Pedagogisesta selvityksestä löytyy sekä opettajien että oppilashuollon ammattihenkilöiden kanssa moniammatillisessa yhteistyössä laadittu kuvaus siitä, millaista oppimisen tukea oppilas on saanut. Lisäksi siinä perustellaan, miksi ei ole oppilaan edun mukaista opiskella oppiaineiden yksilöllistettyjä oppimääriä, vaan opetuksen painopiste on itsenäisen elämisen taitoihin liittyvässä opetuksessa.

Mikäli oppilaalle on aiemmin tehty erityisen tuen päätöksen yhteydessä päätös toiminta-alueittain järjestettävästä opetuksesta ja sen päätöksen perusteena on ollut lääkärinlausunto, uutta lääkärinlausuntoa ei tarvita erityisen tuen päätöstä tarkistettaessa.

Mikä on pedagoginen selvitys?

Perusopetuslain 17 § 3 momentin mukaan ennen erityistä tukea koskevan päätöksen tekemistä opetuksen jär-

jestäjän on tehtävä oppilaasta pedagoginen selvitys. Yhteistyö pedagogista selvitystä tehtäessä sekä opetusta suunniteltaessa on tärkeää oppilaan ja huoltajan kanssa sekä tuen tarpeiden selvittämisen että tuen suunnittelun ja onnistuneen toteuttamisen kannalta. Tärkeää on, että huoltajalla on tieto pedagogisesta selvityksestä ja siihen liittyvistä mahdollisista asiantuntijalausunnoista ennen kuulemistilaisuutta, joka tulee hallintolakiin (434/2003, 34 §) perustuen järjestää ennen erityisen tuen päätöksen tekemistä.

Pedagogista selvitystä varten opetuksen järjestäjä hankkii:

- oppilaan opetuksesta vastaavilta opettajilta kirjallisen selvityksen oppilaan oppimisen etenemisestä
- oppilashuollon ammattihenkilöiden kanssa moniammatillisena yhteistyönä tehdyn kirjallisen selvityksen oppilaan saamasta tehostetusta tai erityisestä tuesta ja oppilaan kokonaistilanteesta.

Selvitysten perusteella opetuksen järjestäjä tekee kirjallisen arvion oppilaan erityisen tuen tarpeesta. Selvitysten ja niiden pohjalta laaditun arvion muodostamaa kokonaisuutta kutsutaan pedagogiseksi selvitykseksi (perusopetuslaki 642/2010, 17 § 3 mom.). Mikäli oppilaalla on kuntoutussuunnitelma tai muita suunnitelmia, myös niitä voidaan hyödyntää huoltajan luvalla. (Opetushallitus, 2014, 66.) Erityisen tuen päätöstä varten päätettävät asiat voidaan koota Opetushallituksen verkkosivuilta löytyvälle lomakkeelle ”Pedagogiseen selvitykseen perustuva esitys

erityisen tuen päätöksen sisällöstä”.

Toiminta-alueittain järjestettävän opetuksen perustelut pedagogisessa selvityksessä

Pedagogisesta selvityksestä tulee aina löytyä perustelut toiminta-alueittain järjestettävälle opetukselle. Pedagogisen selvityksen tulee sisältää arvio siitä, millaisilla pedagogisilla, oppimisympäristöön liittyvillä, ohjauksellisilla, oppilashuollollisilla tai muilla tukijärjestelyillä oppilasta voidaan tukea. Toiminta-alueittain järjestettävässä opetuksessa tuetaan oppilaan kokonaisukehitystä sekä edistetään ja ylläpidetään oppilaan toimintakykyä. Pedagogisessa selvityksessä kuvaillaan ja perustellaan, millaisesta tuesta oppilas hyötyy, ja kuinka toiminta-alueittain järjestettävä opetus edistää ja ylläpitää oppilaan toimintakykyä. Toiminta-alueittain järjestettävän opetuksen tavoitteena on antaa oppilaalle tietoja ja taitoja, joiden avulla hän suoriutuu mahdollisimman itsenäisesti elämässään. Toiminta-alueittain järjestettävässä opetuksessa koulupäivän eri tilanteita hyödynnetään oppimisessa, ja oppimisympäristöä kehitetään toimivaksi ja oppilasta motivoivaksi. Lisäksi perustellaan oppimisympäristöön tarvittava tuki ja oppilasta motivoiva oppimateriaali, esimerkiksi ottamalla huomioon oppilaan vahvin aistikanava ja motivaatio. Pedagogisen selvityksen perusteluissa voidaan lisäksi kiinnittää huomiota toiminta-alueittaisen opetuksen tavoitteisiin ja pohtia, kuinka opetuksessa tuetaan oppilaan taitoja oppimisympäristön järjestelyillä, tulkittamis- ja avustajapalveluilla tai esimerkiksi Valterin ohjauspalveluiden

avulla.

Mikäli erityisen tuen päätöksessä oppilaan toiminta-alueittaisen opiskelun päätöksen perusteena on perusopetuslain 18 § 1 momentin 3. kohta, tulee pedagogisessa selvityksessä huolellisesti pohtia opetussuunnitelman määräystä ”Opetus järjestetään toiminta-alueittain vain, kun todetaan, ettei oppilas kykene opiskelemaan edes oppiaineiden yksilöllistettyjä oppimääriä.” (Opetushallitus, 2014, 71). Pedagogisessa selvityksessä perustellaan, miksi oppiainejakoinen opiskelu ei tue oppilaan oppimista ja miksi toiminta-alueittain järjestettävä opetus on oppilaan edun mukaista. Pedagogisessa selvityksessä huomioidaan oppilaan vahvuuksien, toimintakyvyn ja oppimisvalmiuksien tukeminen sekä hänen oppimisen ja koulunkäynnin tuen tarpeensa.

Yhteistyö oppilaan ja huoltajan kanssa

Pedagoginen selvitys sisältää myös oppilaan ja huoltajan näkökulmista tehdyn selvityksen oppilaan oppimisen ja koulunkäynnin kokonaistilanteesta. Siinä otetaan kantaa esimerkiksi tuen riittävyteen ja opintojen etenemiseen oppiaineittain. Huoltajan mielipiteen selvittäminen on tärkeää. Huoltajalle tulee kertoa, miten toiminta-alueittain järjestettävä opetus vaikuttaa esimerkiksi oppilaan toisen asteen opintoihin. Oppilaan mielipide on tärkeää selvittää ikä- ja kehitystaso huomioiden. Myös oppilaan vahvuudet ja kiinnostuksen kohteet, oppimisvalmiudet sekä oppimiseen ja koulunkäyntiin liittyvät erityistarpeet tulee selvittää.

Koska toiminta-alueittain järjestävän opetuksen suunnittelun lähtökohtana ovat oppilaan vahvuudet, tulee pedagogisessa selvityksessä perustella, miten toiminta-alueittain järjestettävä opetus tukee oppilaan vahvuuksia ja oppimisvalmiuksia. Opettajalla on merkittävä rooli oppilaan ja huoltajan kanssa käytävässä yhteistyössä. Yhteistyön lisäksi opettaja vastaa usein hallinnollisiin päätöksiin liittyvästä kuulemismenettelystä. Kuulemisen tarkoituksena on, että kuulemistilaisuudessa päätettävä asia selvitetään perusteellisesti, jolloin lapsen ja huoltajan on helpompi ymmärtää päätöksen vaikutukset. Kuulemistilaisuudessa annetaan tietoa, miksi on päädytty hallinnollisen päätöksen tekijän ehdottamaan ratkaisuun.

Lopuksi

Pedagoginen selvitys, erityisen tuen päätös ja HOJKS kulkevat käsi kädessä. Niiden tulee olla linjassa ja realistisia opetuksen järjestämistä, oppimisympäristöä ja opetusresurssia koskevissa perusteluissa, päätöksissä ja suunnitelmissa. Erityisen tuen päätöksessä perusteena oleva säädös vaikuttaa myös pedagogisen selvityksen perusteluiden lähtökohtiin. Paikallisella tasolla sovitaan käytänteistä, kuinka pedagogiseen selvitykseen perustellaan toiminta-alueittain järjestettävä opetus. Paikallisesti sovitaan, miten huoltajille ja oppilaalle selvitetään toiminta-alueittain järjestettävän opetuksen ero oppiainejakoiseen opetukseen verrattuna. Kaikkien ratkaisujen tulee olla ensisijaisesti oppilaan edun mukaisia.

Lähteet

Hallintolaki. (2003). 434/06.06.2003. Haettu 03.03.2022 osoitteesta <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2003/20030434>

Opetushallitus. (2014). *Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014*. Haettu 03.03.2022 osoitteesta https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/perusopetuksen_opetussuunnitelman_perusteet_2014.pdf

Opetushallitus. *Päätös erityisestä tuesta*. Haettu 03.03.2022 osoitteesta <https://www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/paatos-erityisesta-tuesta>

Opetushallitus. Toiminta-alueittain järjestettävä opetus. <https://www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/toiminta-alueittain-jarjestettava-opetus>

Perusopetuslaki. (1998). 628/21.08.1998 Haettu 03.03.2022 osoitteesta <https://finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1998/19980628>

Valtioneuvoston asetus perusopetuslaissa tarkoitetun opetuksen valtakunnallisista tavoitteista ja perusopetuksen tuntijaosta. (2012). 422/28.06.2012 Haettu 03.03.2022 osoitteesta <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2012/20120422>

Kirjoittaja

Päivi Lång
ohjaava opettaja
Oppimis- ja ohjauskeskus Valteri
paivi.lang@valteri.fi

Kirjoittajan kuva: Oppimis- ja ohjauskeskus Valteri / Jussi Koskela.

Kirjoittaja

Pirjo Koivula
opetusneuvos
Opetushallitus
pirjo.koivula@opetushallitus.fi

Kirjoittajan kuva: Ari Rautavaara.

Kirjoittaja

Merja Mannerkoski
erityisasiantuntija
Opetushallitus
merja.mannerkoski@opetushallitus.fi

Kirjoittajan kuva: Niina Rodionoff.